

Autors

Jordi Ginebra
Anna Montserrat
jgs@fil.urv.es
amontserrat@uoc.edu

En aquest article els autors repassen les vacil·lacions que al llarg de la història i fins i tot actualment ha presentat el règim del verb 'interessar'. Després d'aquesta anàlisi, arriben a unes conclusions que afecten no només aquest verb, sinó d'altres que reproduïxen l'esquema d'interessar'.

Introducció

No s'ha arribat en els últims anys a un acord general entre els professionals de la llengua catalana —professors, gramàtics, lexicògrafs, correctors, tècnics de planificació lingüística— sobre el complement amb què es construeix el verb *interessar*. En els paràgrafs següents pretenem examinar la manera com ha estat tractada aquesta qüestió, intentem explicar les raons de les diferents posicions i ens proposem arribar a conclusions pràctiques de planificació lingüística.¹

La filologia

No hi ha, que sapiguem, cap estudi extens sobre les vicissituds rectives del verb *interessar* al llarg de la història de la llengua catalana. Però les dades que tenim avui ens indiquen que el verb, en català antic, regia complement directe. Els repertoris lexicogràfics habituals el presenten amb aquest règim. El DCVB, amb dos exemples; el *Diccionari Aguiló* (1913-1934), amb un.² Al segle XIX l'ús d'*interessar* amb complement indirecte apareix amb freqüència als textos catalans, encara que també trobem el verb amb complement directe. L'opinió d'alguns gramàtics i lexicògrafs del moment era de considerar possibles totes dues versions. El *Diccionario catalan-castellano-latino* de 1803-1805 enregistra dues accepcions intransitives del verb, al costat d'una de transitiva (Esteve, Bellvitges i Juglà 1803-1805, s.v.). El *Diccionario valenciano-castellano*, de Josep Escrig, recull una accepció intransitiva d'*interesar* (*sic*) i una de transitiva (Escrig 1887, vol. II, s.v.). En canvi, la que va ser la principal obra lexicogràfica de referència del període, el *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondencia castellana y llatina*, de Pere Labèrnia, només donava com a admissible l'ús amb complement directe (Labèrnia 1839-1840, s.v.).³

A començament del segle XX la llengua escrita devia vacil·lar. Per exemple, a la novel·la *Pilar Prim*, de Narcís Oller, de l'any 1906, trobem dues vegades *l'interessa* i una vegada *li interessa* (Oller 1906: 279 i 380,

i 384). Els autors que van participar en la reforma gramatical noucentista es van decantar, però, a favor del règim de la llengua clàssica. Rovira i Virgili el va donar com a transitiu al seu *Diccionari català-castellà & castellà-català*, de 1913, i Fabra va ratificar aquest ús com a normatiu al *Diccionari general* de 1932.

La descripció gramatical (primera aproximació)

Per emmarcar adequadament el problema del règim del verb *interessar* ens sembla que cal examinar, ni que sigui breument, els trets sintàctics i semàntics que el caracteritzen i el sistema en què s'insereix.

Hi ha, en català i en les altres llengües romàniques, un grup de verbs, que anomenarem —seguint altres autors— verbs del tipus *agradar*, que tenen les característiques següents: a) no són verbs d'acció; b) porten un subjecte no agentiu que, sovint —però no obligatòriament—, és oracional (*M'agrada que somriguis així*); c) porten complement indirecte amb referent animat; d) el verb assigna al complement el paper temàtic —la funció semàntica— d'experimentador (el datiu, doncs, no indica destinatari); e) el complement va habitualment davant del verb; f) el subjecte va habitualment darrere el verb. A més d'*agradar*, són verbs d'aquest tipus, entre altres, *plaure*, *importar*, *reçar*, *repugnar*, *provar* (en una frase com *Li prova dormir fins a les onze*), *esdevenir* (en una frase com *A l'Àlicia li esdevingué que, per art d'encantament, es va trobar de sobte al bell mig del bosc*) i *passar* (en una frase com *A la Júlia li passa que s'ho creu tot*).

Al costat d'aquest grup, n'hi ha un altre, que anomenarem grup de verbs del tipus *preocupar*, que tenen les mateixes característiques que els del grup anterior, però que se n'aparten en una de molt clara. El complement experimentador, en comptes de ser un complement indirecte, és un complement directe. Entre altres, són d'aquest grup, a més de *preocupar*, els verbs *afectar*, *beneficiar*, *horroritzar*, *impressionar*, *indignar*, *molestar*, *perjudicar* i *sorprenre*. La proximi-

tat tipològica, sintàctica i semàntica, dels verbs del tipus *preocupar* amb els verbs del tipus *agradar* ha servit per explicar que, per contagi, els primers adoptin sovint, en el parlar col·loquial espontani, el règim dels segons. Així, no és estrany sentir que algú diu *Tal cosa li preocupa, Tal altra li afecta, La de més enllà li beneficia, li molesta*, etc.

Habitualment s'ha considerat que expressions com *Això li preocupa* constitueixen calcs sintàctics castellanitzants. No pretenem pas negar aquesta caracterització, però sí que volem fer notar que el transvasament dels verbs del tipus *preocupar* al grup dels del tipus *agradar* és un procés que, pel que hem vist, el sistema de la llengua catalana facilita. Dit d'una altra manera: no és exactament el mateix fenomen el calc que porta a dir *El Joan li ajuda* (el verb *ajudar* no és del tipus *preocupar*) del calc que porta a dir *Li molesta que parlis*. En el segon cas, a més de la pressió del castellà, hi influeix la predisposició del sistema català.⁴

El verb *interessar* era un verb del tipus *preocupar*, que es construïa amb complement directe experimentador, però ha tendit, com els altres de la mateixa classe, a assimilar-se als del tipus *agradar* i, per tant, a construir-se amb complement indirecte (a transformar l'experimentador en complement indirecte). Encara més: és potser, dels del grup, el que més enllà ha anat en aquest procés, i això és el que explica l'espontaneïtat amb què hom l'escriu, com hem dit, associat a un complement indirecte.⁵

La planificació lingüística (primera aproximació)

L'ús del verb *interessar* amb complement directe és l'ús que s'ha considerat normatiu, d'acord amb Fabra, durant la major part del segle xx. Però les raons que hem donat a l'apartat anterior són segurament el que ha dut progressivament molts lexicògrafs i gramàtics a acceptar l'ús del verb amb complement indirecte. Si la informació que tenim és correcta, les primeres obres que van acceptar la construcció *li interessa* van ser la segona edició de la *Gran enciclopèdia catalana*, l'any 1987 (any de publicació del tretzè volum, que és el que conté l'article corresponent), i, el mateix any, el *Diccionari català-castellà* de la mateixa institució editora. Posteriorment l'ús amb complement indirecte va ser acceptat pel *Gran Larousse català* (1990-1993: s.v.), pel *Llibre d'estil de l'Ajun-*

tament de Barcelona (Solà [dir.] 1995: 237), pel llibre d'estil de TV3 (Televisió de Catalunya 1995: 109), pel *Diccionari auxiliar* de Josep Ruai (1996: 320) i per altres obres. Finalment, l'Institut d'Estudis Catalans, arran d'una consulta feta per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, va acordar, el 19 de desembre de 1999, «admetre en la normativa el règim intransitiu de *interessar* amb el significat de 'suscitar interès', i també «encarregar a la Comissió de Lexicografia que estudiï l'abast de l'ús transitiu d'aquest verb». (Tot i això, el MIEC, publicat el 2001, encara no recull la possibilitat intransitiva del verb.)

La descripció gramatical (segona aproximació)

Malgrat que es pot dir, doncs, que ara mateix ja és general l'acceptació del règim indirecte d'*interessar*, ens sembla que caldria anar amb compte de cara a evitar que la formulació de la regla d'acceptació d'aquest ús no conduís a errors. A la descripció gramatical que hem fet del verb, forçosament esquemàtica, cal afegir-hi ara un altre aspecte. El verb *interessar* admet també un ús com a versió activa causativa d'un verb ergatiu.

Resumint el que ja és conegut i es pot trobar més desenvolupat en altres treballs, assenyalarem només els verbs ergatius són els que presenten una versió amb complement directe, semànticament causativa, i una versió habitualment pronominal, semànticament indicadora de procés (que rep el nom, equívoc —i per nosaltres desaconsellable—, d'*incoativa*). El constituent que fa de complement directe de la versió causativa del verb és el que trobem en la posició de subjecte de la versió pronominal. Així, a la construcció *Els trons espanten el gos* (versió activa causativa) hi correspon la construcció *El gos s'espanta (amb els trons)*. A la construcció *La tempesta va enfonsar el vaixell* hi correspon la construcció *El vaixell es va enfonsar*. Una manera de detectar si ens trobem davant d'un cas d'ergativitat és fer, de les versions actives causatives, paràfrasis com les següents: *Els trons espanten el gos* (= *Els trons fan que el gos s'espanti*), *La tempesta va enfonsar el vaixell* (= *La tempesta va fer que el vaixell s'enfonsés*). Si definim la versió pronominal del verb ergatiu amb un sinònim (o amb un verb genèric acompanyat d'alguna especifi-

ció), normalment podem definir la versió activa corresponent amb el mateix sinònim o genèric, però fent-lo precedir del verb *fer* (que té, llavors, sentit causatiu). Si definim *espantar-se* com 'afagar por', podem definir *espantar* com 'fer agafar por'. Si definim *enfonsar-se* com 'anar al fons', podem definir *enfonsar* com 'fer anar al fons'.

El que volem que sigui el nucli de la nostra aportació és precisament això: el verb *interessar*, a més de ser un verb que ha passat del grup del tipus *preocupar* al grup del tipus *agradar*, és també la versió activa causativa del verb *interessar-se*. Aquest és el sentit que presenta una frase com *El Pere volia que el Miquel s'aficionés a la música però no va aconseguir interessar-lo gens ni mica per la clàssica* (= no va aconseguir que el Miquel s'interessés gens [per la música clàssica]). I és també el que té en el textos següents:

Va ser una associació fundada a Barcelona el 1929, amb el propòsit d'interessar l'alta societat barcelonina en els temes culturals per mitjà de conferències pronunciades per intel·lectuals de prestigi.

En una casa de bons lectors la meva fúria lectora va arribar a inquietar, era inútil que intentessin interessar-me en res més, llegia i prou, i qualsevol cosa (Capmany 1989: 108).

En aquests casos, el verb *interessar*, seguint el patró dels verbs ergatius, porta, en la versió activa causativa, complement directe: no en pot portar cap altre.

Fixem-nos que, encara que la definició «suscitar interès» podria ajustar-se tant al verb causatiu com al de tipus *agradar*, hi ha una diferència semàntica evident entre tots dos. El paper temàtic de l'objecte —el d'experimentador—és el mateix en tots dos casos, tant en el primer cas (l'objecte és complement directe) com en el segon (l'objecte és complement indirecte). Però el subjecte del segon és el tema, el centre d'interès, i com a tal tant pot tenir com a referent una persona com una cosa. En canvi, el subjecte del primer té el paper temàtic d'agent, i només pot tenir com a referent una persona.⁶

La planificació lingüística (segona aproximació i conclusions)

Quan diem que el verb *interessar* causatiu no pot portar sinó complement directe no volem dir sols que aquí la normativa hauria de desaconsellar el règim de complement

indirecte, sinó que no tindria sentit que es plantegés admetre'l: la llengua espontània, en aquests casos, construeix el verb amb complement directe, i seria estrany —i forçat— fer-ho d'una altra manera.

És per això que quan les obres de referència —i ara també l'Institut d'Estudis Catalans— assenyalen que és admissible construir *interessar* amb complement indirecte si significa 'suscitar interès', el que hem de deduir és que indiquen que a partir d'ara es consideren normatives frases com *Avui més que mai li interessa sortir a l'hora*, *A aquesta noia no li interessa el futbol* o *El que menys li interessa en el món és parlar*, però no pas que s'hi consideren frases com *El Pere volia que el Miquel s'hi fixés però no va aconseguir interessar-li*. I és per això que la distinció hauria de fer-se explícita.

En la introducció dèiem que ens propo-sàvem arribar a conclusions pràctiques de planificació lingüística. Una primera conclusió és que les obres generals de referència, les que consulta l'usuari normal de la llengua catalana, no haurien de fer desaparèixer la referència al verb *interessar* causatiu, rector de complement directe. (Caldria evitar, doncs, el que passa, per exemple, amb el *Diccionari de la llengua catalana multilingüe*, que ja no preveu cap possibilitat d'un *interessar* transitiu.)

La segona conclusió, que es deriva de la primera, és que aquestes obres haurien de recollir, diferenciant-les clarament per mitjà de definicions que no poguessin provocar confusió, aquestes dues configuracions bàsiques del verb *interessar* (com que la definició «suscitar interès» és equívoca, potser seria millor precindir-ne i no fer-la servir per a cap de les dues configuracions). En primer lloc, el verb *interessar* del grup de verbs del tipus *agradar*, que porta complement indirecte experimentador (en relació amb el qual podem distingir més d'una accepció, però totes amb la mateixa estructura sintacticosemàntica bàsica); i, en segon lloc, el verb ergatiu, amb la versió activa causativa —la que significa 'fer agafar interès'—, que es construeix amb complement directe, i amb la corresponent versió pronominal (es tracta, això sí, d'una configuració molt menys freqüent, i això convindria fer-ho notar, amb un nombre menor d'exemples, posem per cas).

Finalment —i ara transcendim el límit d'aquest article—, pensem que seria convenient examinar (el treball de Cabré i Mateu ja citat serà un bon punt de partida) quina és la llista completa de verbs que reproduïxen

l'esquema d'*interessar*, en quins casos l'alternança entre el complement directe i l'in directe és simplement fruit de la inter ferència i en quins altres és atribuïble a factors estructurals. I, lògicament, convertir el resultat d'aquest examen en propo ses pràctiques i clares per als usuaris de la llengua.

Referències bibliogràfiques

CABRÉ MONNÉ, Teresa; MATEU FONTANALS, Jaume. (1998) «Estructura gramatical i nor mativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català». *Quaderns. Revista de Traducció*, núm 2, pàg. 65-81.

CAPMANY, Maria Aurèlia. (1989) *Mala memòria*. Barcelona: Planeta.

DCVB=ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de Borja. (1983-1985 [1930-1962]) *Diccionari català-valencià-balear*. 10 vol. Palma: Editorial Moll.

DECat=COROMINES, Joan. (1980-1991) *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. 9 vol. Barcelona: Curial / «La Caixa».

Diccionari Aguiló (1913-1934)=«Diccionari Aguiló». *Materials lexicogràfics aplegats per Marià Aguiló i Fuster*. Revisats i publicats sota la cura de Pompeu Fabra i Manuel de Montoliu. 8 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [Edició facsímil, 4 vol. Barcelona: Alta Fulla, 1988-1989.]

Diccionari català-castellà. (1987) Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Diccionari de la llengua catalana multilingüe. Castellà. Anglès. Francès. Alemany. (1997) Barcelona: Enciclopèdia Catalana (4a reimpressió: 1999).

DIEC=INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. (1995) *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana / Edicions 62.

DLC=*Diccionari de la llengua catalana*. (1982) Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

ESCRIG, Josep. (1887) *Diccionario valenciano-castellano*. 3a edició. 2 vol. València: Librería de Pascual Aguilar, Editor. [Edició facsímil, València: Librerías «París-Valencia», 1987.]

ESTEVE, Joaquim; BELLVITGES, Josep; JUGLÀ, Antoni. (1803-1805) *Diccionario catalan-castellano-latino*. 2 vol. Barcelona: Oficina de Tecla Pla Viuda.

FABRA, Pompeu. (1932) *Diccionari general de la llengua catalana*. Barcelona: Llibreria Catalònia.

Gran enciclopèdia catalana. (1987) 2a edició. Vol. XIII. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Gran Larousse català. (1990-1993) 10 vol. Barcelona: Edicions 62.

LABÈRNIA, Pere. (1839-1840) *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina*. 2 vol. Barcelona: Estampa dels Hereus de la V. Pla.

MESTRES, Josep M.; COSTA, Joan; OLIVA, Mireia; FITÉ, Ricard. (1995) *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos*. Vic/Barcelona: Eumo Editorial / Universitat de Barcelona / Universitat Pompeu Fabra / Associació de Mestres Rosa Sensat.

MIEC=INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. (2001) *Diccionari manual de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62 / Enciclopèdia Catalana / Institut d'Estudis Catalans.

OLLER, Narcís. (1906) *Pilar Prim*. 2a edició. Barcelona: Il·lustració Catalana.

ROSSELLÓ, Joana. (2002) «El SV, I: Verb i arguments verbals», dins SOLÀ, Joan; LLORET, Maria Rosa; MASCARÓ, Joan; PÉREZ SALDANYA, Manuel (dir.). *Gramàtica del català contemporani*. vol. 2. Barcelona: Empúries, pàg. 1853-1949.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni. (1913) *Diccionari català-castellà & castellà-català*. Barcelona: Antoni López, Editor.

RUAIX, Josep. (1996) *Diccionari auxiliar*. Mojà: J. Ruaix Autor-Editor.

SOLÀ, Joan. (2002a) «La normativa i els verbs "psicològics" (1)». *Avui*, suplement «Cultura», 21 de febrer de 2002.

—. (2002b) «La normativa i els verbs "psicològics" (i 2)». *Avui*, suplement «Cultura», 28 de febrer de 2002.

SOLÀ, Joan (dir.). (1995) *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística / Ajuntament de Barcelona.

TELEVISIÓ DE CATALUNYA. (1995) *El català a TV3. Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62.

Notes

1. No tractarem —sinó indirectament— del verb pronominal *interessar-se*. Però, ni que sigui a

manera de referència suplementària, cal indicar que *interessar-se* també ha provocat vacil·lacions en relació amb el règim. Així, ha estat general considerar que pot portar complement preposicional introduït per *en* (com en la frase *Vaig interessar-me en aquell assumpte*), però no pas tothom ha estat d'acord que també en podia portar d'introduït per *per* (com en la frase *Vaig interessar-me per aquell misteri*). La raó d'aquesta reticència pot atribuir-se al fet que el complement d'*interessar-se* pronominalitza en *hi* —com en la frase *Sí que s'hi ha interessat*— (i que d'això se n'ha deduït que només podia portar el complement amb la preposició *en*, ja que s'ha dit alguna vegada que *hi* no «substitueix» sintagmes introduïts per la preposició *per*), i al fet que el diccionari de referència general durant la dècada dels vuitanta i fins a la meitat de la dels noranta, el DLC, només donava, a la subentrada corresponent, un exemple, amb *en* (el primer que hem consignat aquí). Ara bé: el fet que *interessar-se* pronominalitzi en *hi* no ha d'impedir construir el verb amb un complement introduït per *per* (una construcció que hem de considerar genuïna i que trobem habitualment en escriptors catalans dels segles XIX i XX, amb més freqüència que no pas la corresponent amb *en*); i, a més, pot ser útil recordar que el diccionari de Pompeu Fabra sí que incloïa un exemple amb *per* (*S'interessa molt per aquella xicota*), exemple que, amb bon criteri, ha recuperat el DIEC (en aquest punt, doncs, el DLC es va mostrar involucionista). En qualsevol cas, el que sí que pot ser oportú és fer l'observació que el que sembla estrany és construir el verb amb la preposició *sobre* (en una frase com *Indiqui els temes sobre els quals s'interessa*).

2. És una llàstima que el DECat, que tantes dades dóna en altres casos, no digui res sobre aquest punt.
3. Cal tenir en compte que l'etiqueta que feien servir els lexicògrafs catalans per marcar un verb com a rector de complement directe era llavors *v. a.* ('verb actiu'), i no *v. tr.* ('verb transitiu'). També cal tenir en compte que en el català escrit de l'època el complement directe de persona es construïa habitualment amb preposició, i que, per tant, és només amb complements pronominals de tercera persona que descobrim si el verb portava complement directe o indirecte.
4. L'esquematisme a què ens obliguen les característiques del nostre article no permet que desenvolupem més aquests aspectes. La predisposició del sistema català a construir els verbs del tipus *preocupar* com els del tipus *agradar* (i la influència castellana en el fenomen) ha estat estudiada i debatuda, entre altres, per Mestres i altres (1995: 675-677), Cabré i Mateu (1998) i Rosselló (2002: 1921-1927) (els verbs del tipus *preocupar* són els que corresponen, en la classificació dels verbs psicològics d'aquesta autora, a la classe B; els del tipus *agradar*, a la classe C). Cabré i Mateu van més enllà i distingeixen encara, dins el que seria aproximadament el grup

B (tipus *preocupar*), dues classes: els que sempre porten complement directe (*alegrar, commoure, emocionar*) i els que permeten l'alternança complement directe / complement indirecte (entre els quals, precisament, *preocupar*). Aquests autors plantegen obertament, adduint raons estructurals —les dues construccions tenen significat diferent—, la necessitat que la normativa admeti també, sense recances, el règim indirecte dels verbs d'aquesta classe. Recentment Joan Solà (2002a, 2002b) ha avalat aquesta posició. Com es comprovarà, en el nostre article no ens adherim encara a aquesta proposta (pensem que caldria analitzar el fenomen amb més detall), però en realitat el que fem és mostrar que el verb *interessar* pertany a la classe de verbs que, efectivament, admeten doble règim perquè el significat de les construccions en què cada un dels dos règims apareix és diferent.

5. Deixem de banda l'accepció —que podem trobar en llenguatge comercial i mèdic i en altres registres— amb complement directe no experimentador, que no presenta cap problema de codificació. En tot cas, és una accepció que té una freqüència d'ús molt baixa, raó per la qual alguns diccionaris ja no l'entren.
6. En relació amb la descripció de Cabré i Mateu a què ens hem referit abans, cal observar que, llavors, el verb *interessar* no seria del segon grup (verbs que són sempre intransitius) sinó del tercer (verbs que admeten totes dues possibilitats). En qualsevol cas (i això exigiria una anàlisi més extensa), sembla que, almenys avui, el verb *interessar* transitiu causatiu apareix sobretot acompanyat de verbs modals o equivalents (*intentar, aconseguir*, etc.).